

25 anys de la

penúltima utopia

El 19 de juliol de 1979, les primeres unitats del Front Sandinista d'Alliberament Nacional (FSLN), un moviment guerriller d'inspiració cristiana i arrels antiimperialistes fundat divuit anys abans per Carlos Fonseca Amador, entraven a Managua. Les rebien desenes de milers de persones, que miraven amb simpatia i admiració un moviment que havia aconseguit, amb la seves accions agosarades, derrocar un estadista tan incompetent com repressor, considerat un obstacle per a la democratització de Nicaragua.

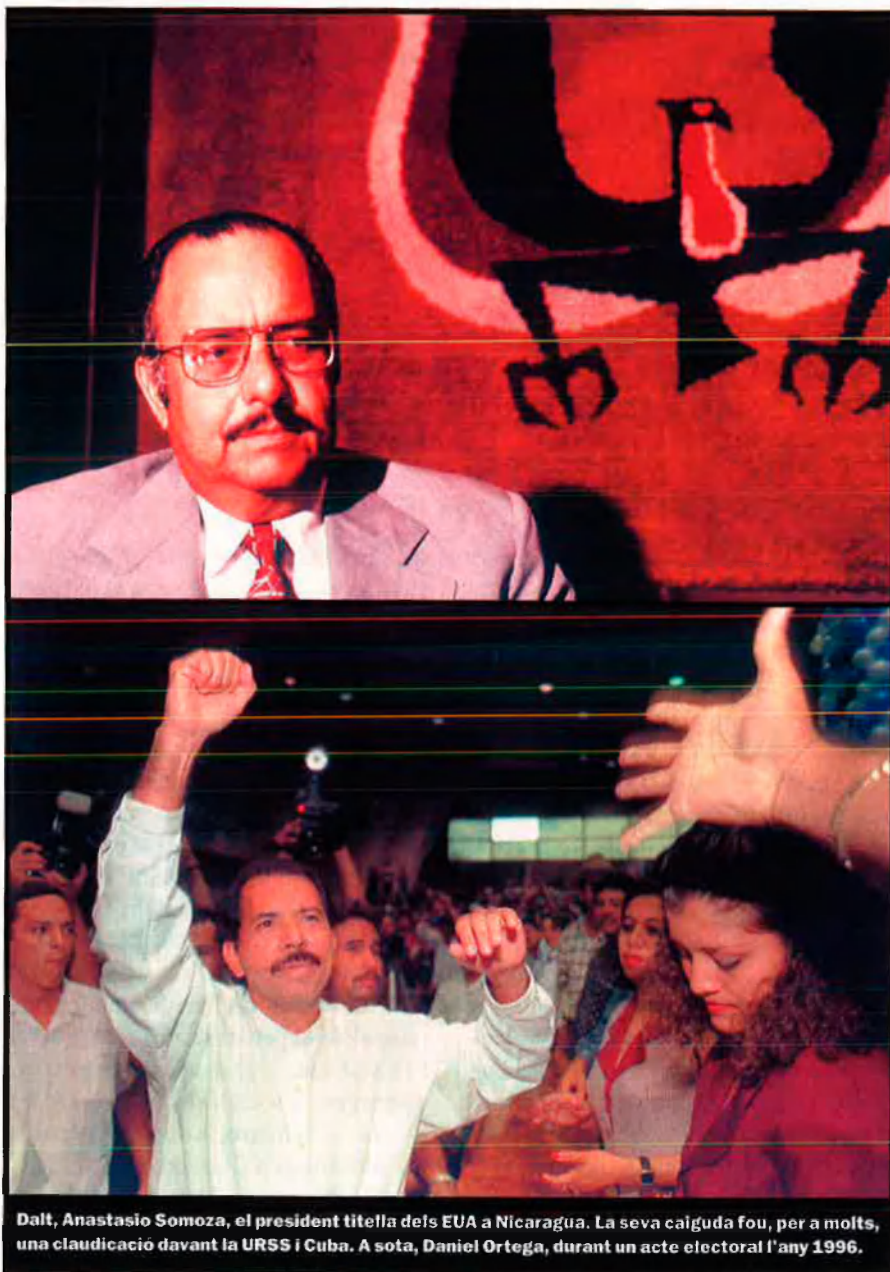
Somoza, més conegut per *Tachito*, el "nostre fill de puta" dels nord-americans, un titella de la política de Washington en una zona convulsa, amb moviments socials d'una gran transcendència a Guatemala i El Salvador, no va esperar l'arribada dels sandinistes: va fugir del país uns dies abans cap a Miami acompanyat per la família i els membres del Govern, amb l'esperança de gaudir en algun paradís i la protecció dels Estats Units dels milions de dòlars robats durant els més de trenta anys de presidència. Però no es va poder gastar molts dòlars: un any després va ser mort a Asunción, un poblet amb pretensions de capital, on havia estat acollit per un altre dels "dinosauris" que governaven Amèrica Llatina amb el vistiplau nord-americà, Alfredo Stroessner.

Tampoc no va poder rebre els sandinistes Pedro Joaquín Chamorro, el director del diari *La Prensa*, mort per ordre de Somoza, que no podia tolerar les denúncies a la corrupció familiar i a la repres-

sia pública. La mort de Chamorro el 1978 va significar la sentència del propi règim, en forçar un ampli sector de la societat de Nicaragua, liberal i anticomunista, a unir-se, encara que fos estratègicament, amb els sandinistes, davant la impossibilitat de reformar el somozisme. Per tant, l'FSLN que entrava a Managua despertava les simpaties de bona part dels nicaraguencs, que es veien representats en un moviment plural, en què cabien des dels germans Humerto i Daniel Ortega, considerats propers a Cuba, fins al sacerdot Ernesto Cardenal, passant per Tomás Borge, amb fama de radical; Edén Pastora, potser el guerriller amb més carisma i que es deixava estimar per la socialdemocràcia europea, i Violeta Chamorro, la dona del periodista Pedro Joaquín Chamorro.

A Washington, el triomf sandinista no va agafar a contrapeu el president Jimmy Carter. Ja estava advertit de la imminent caiguda de Tachito per l'ambaixador Lawrence Pezzulo, que va intentar sense èxit una sortida negociada, sense Somoza, però preservant la temuda Guàrdia Nacional. Qüestionat per la pèrdua sis mesos abans d'un bastió fonamental al Pròxim Orient, l'Iran del xa Reza Pahlevi, i per la promoció de la política de drets humans a Amèrica Llatina, ara augmentaven les crítiques a la seva moderació. Un nou entrebanc en política exterior que enfortia un Ronald Reagan que feia de la revolució conservadora i l'ofensiva contra el comunisme la bandera de la campanya a les eleccions de novembre de 1980. A l'exgover-

La profunda crisi econòmica i les baralles en el si del dividit Front Sandinista amenacen de deslluir les celebracions del 25è aniversari del triomf de la revolució que en acabar amb l'odiat règim d'Anastasio Somoza va sacsejar la presidència nord-americana, despertar la il·lusió de les esquerres i posar la por al cos als règims centreamericans.

Dalt, Anastasio Somoza, el president titella dels EUA a Nicaragua. La seva caiguda fou, per a molts, una claudicació davant la URSS i Cuba. A sota, Daniel Ortega, durant un acte electoral l'any 1996.

nador de Califòrnia li va faltar temps per equiparar la caiguda de Somoza a una claudicació davant de Cuba i la URSS, als quals responsabilitzava d'estar darrere dels sandinistes.

Des del mateix moment de l'arribada dels sandinistes al poder, Nicaragua va ser una de les prioritats de l'agenda de la

política exterior: primer, del mateix demòcrata Carter; i després, del republicà Reagan, vencedor de les eleccions presidencials. Reagan va endurir la política de Carter en tres fronts: l'econòmic, el militar i el de propaganda. En l'econòmic, decretant, a partir del maig de 1981, un embargament comercial i bloquejant

l'ajuda a Nicaragua en les organitzacions internacionals que controlava, amb l'argument que els diners anaven a parar al pagament dels metges i mestres cubans desplaçats al país. L'embargament va sentenciar l'economia, perquè el 90% de les exportacions de Nicaragua, en bona part de productes agrícoles, anaven a parar als Estats Units, i va provocar una manca de productes de primera necessitat. Per fer front a la carestia, el Govern es va veure obligat a racionar la benzina i el menjar, donant arguments als sectors conservadors del país i dels Estats Units, que repetien que amb els sandinistes havien arribat les cues i el racionament, que només es veien als països socialistes.

L'ofensiva militar va ser més directa: especialistes dels Estats Units van escampar milers de mines davant el port de Corinto, de manera que dificultaven el comerç marítim. Aquesta mesura va ser condemnada pel Tribunal Internacional de l'Haia, el 1986, i més tard per les Nacions Unides. A l'Assemblea General de l'ONU, la diplomàcia nord-americana només va poder comptar amb el suport de la delegació israeliana. El Tribunal també va posar preu als danys causats pel minatge de les aigües nicaragüenes: 17.000 milions de dòlars, uns diners que mai no van ser pagats als sandinistes.

El veredict del Tribunal Internacional va donar una mica d'aire a una revolució que es trobava exhausta per les incursions de la guerrilla instal·lada a Hondures, que rebia el nom de "contra". Les operacions de la "contra" eren constants, i havien obligat el Govern a decretar una mesura impopular, el servei militar obligatori, i a destinar bona part del pressupost a comprar armes. L'exèrcit feia front a una guerrilla ben entrenada per instructors israelians i nord-americans i que disposava del millor armament del mercat.

I sabien utilitzar-lo, perquè entre els comandants hi havia destacats oficials de la Guàrdia Nacional de Somoza, com el coronel Enrique Bermúdez, i també fins i tot alguns sandinistes que havien entrat en conflicte amb la direcció del seu moviment, com Edén Pastora, el conegut comandant Zero, que havia des-

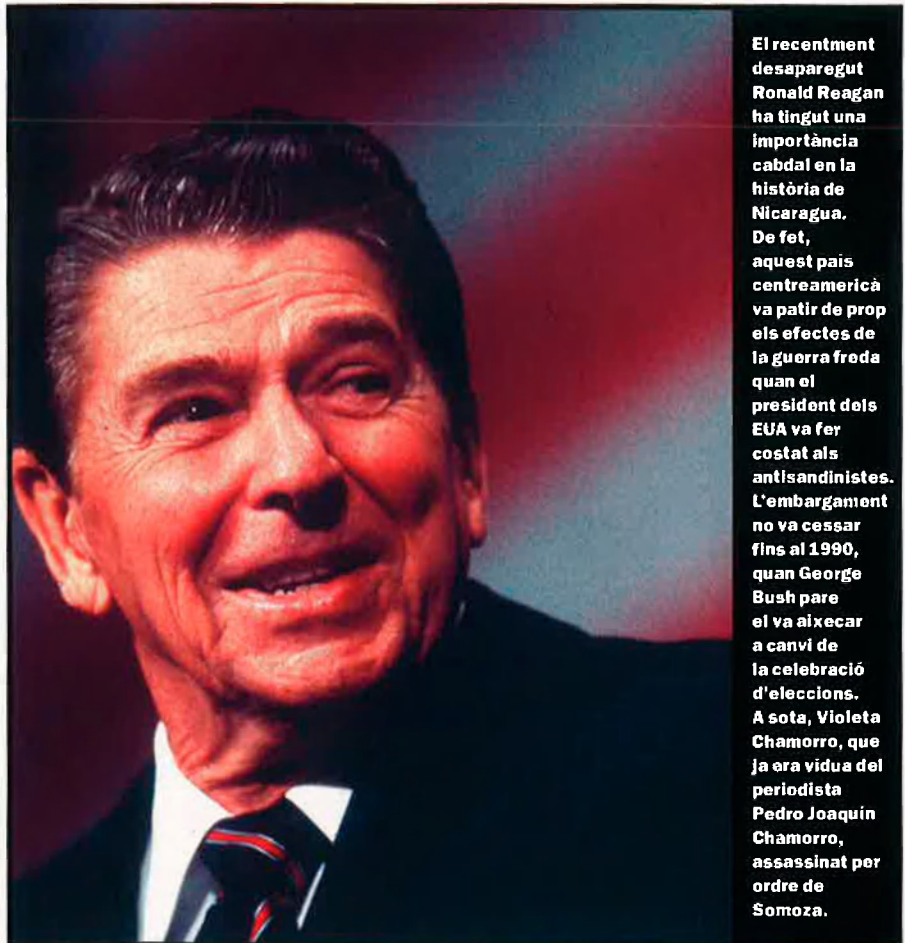
Milers de persones miraven amb bons ulls l'FSLN perquè veien com havia derrocat un gran repressor, Somoza

plegat un grapat d'homes a la Costa Rica.

Malgrat que el Govern sandinista gaudia d'un important suport, sobretot a les zones rurals, que agraien la reforma agrària i les inversions en salut i educació, les dificultats posaven en evidència les fractures d'una revolució de la qual s'havien anat despenjant sectors, incorporats a la "contra" o dedicats a denunciar els excessos del règim, i que formaven una espècie de front opositor intern, encapçalat pel bisbe Miguel Obando i Bravo. Entre els que s'havien apartat del sandinisme, destacaven els misquitos, que vivien a la costa atlàntica, revoltats per la manca de sensibilitat del Govern amb una cultura que tradicionalment s'ha malfiat de tot el que es cuina a Managua. Als misquitos, els rebentaven les consignes dels sandinistes, que xocaven en moltes ocasions amb els seus costums, i la presència dels cubans en les seves terres.

La pressió de Reagan i la ingerència del papa Joan Pau II, que en el seu viatge a Managua va amonestar públicament Ernesto Cardenal, un dels centenars de sacerdots que s'havien apuntat a la revolució, feien augmentar les simpaties de l'esquerra llatinoamericana i europea amb els sandinistes. Davant d'una agressió d'aquest tipus, perpetrada per una "contra" formada per guàrdies somozistes que rebien diners procedents del narcotràfic, mitjançant una trama mafiosa que després es coneixia com Irancontra, l'esquerra no dubtava a donar suport als sandinistes, el David que s'enfrontava amb el Goliat, representat per un Reagan que havia fet d'aquell "conflicte regional" una prioritat de la seva política de confrontació amb la Unió Soviètica.

En aquesta ocasió, David no va vèncer Goliat. Al contrari, els sandinistes, asfixiats econòmicament i responsabilitzats per bona part de la societat nicaragüenca de la guerra, es van veure obligats a convocar eleccions el 1990, una condició del president Bush per aixecar l'embargament i aturar l'ofensiva militar. En la consulta, els sandinistes van repetir candidat, Daniel Ortega, mentre que l'oposició, heterodoxa i vinculada als Estats Units, va escollir Violeta Chamorro, la vídua del periodista. Cap dels dos candi-

El recentment desaparegut Ronald Reagan ha tingut una importància cabdal en la història de Nicaragua. De fet, aquest país centreamericà va patir de prop els efectes de la guerra freda quan el president dels EUA va fer costat als antisandinistes. L'embargament no va cessar fins al 1990, quan George Bush pare el va aixecar a canvi de la celebració d'eleccions. A sota, Violeta Chamorro, que ja era vídua del periodista Pedro Joaquín Chamorro, assassinat per ordre de Somoza.

Els sandinistes es van veure obligats a convocar eleccions el 1990 perquè Bush els aturés l'ofensiva militar

“Els dirigents de l’FSLN han deformat l’essència del sandinisme”

Des de les onades de La Primerísima, una de les ràdios de Nicaragua més respectades i amb més oients, el periodista William Grigsby critica la política del Govern neoliberal, presidit per Enrique Bolanos, i arremet contra el líder del Front Sandinista d’Alliberament Nacional (FSLN), Daniel Ortega, a qui acusa de traïr els ideals de la revolució sandinista. “Daniel Ortega ja no representa el projecte sandinista”, proclama Grigsby.

— Què és per a vostè, que milita en el sandinisme des de fa vint-i-set anys, el sandinisme?

— El sandinisme neix amb l’epopeia del general Augusto C. Sandino, que s’aixeca en armes contra els nord-americans el 1927 i aconsegueix expulsar-los el 1933. Carlos Fonseca rescata les idees i l’acció de Sandino per fundar el Front Sandinista d’Alliberament Nacional (FSLN) el 1961, un moviment guerriller que destaca pel seu caràcter antiimperialista i la defensa de la construcció d’una societat basada en la justícia social, per a benefici dels camperols i els obrers.

— Vint-i-cinc anys després de l’entrada de l’FSLN a Managua, què en queda, en la societat, dels ideals sandinistes?

— Vint-i-cinc anys després del triomf de la revolució i catorze de la derrota electoral, les idees del sandinisme continuen vigents a Nicaragua. I un ampli sector del poble, que electoralment representa el 42%, li dóna suport. Però qui ha canviat són els seus dirigents. Atrapats per l’ambició del poder, per la corrupció moral i política, els que tenen el poder en el si de l’FSLN han deformat l’essència del sandinisme i lluiten pam a pam per repartir-se les engrunes del poder.

— I en la regió, què en queda de la influència sandinista?

— La influència del sandinisme perdura en el sentit històric: per què ho va fer, com ho va fer i qui ho va protagonitzar. Queda, per tant, l’exemple del que va fer el sandinisme, però de cap manera el que fa ara. Fins i tot en aquest moment, les propostes més valentes vénen del Front Farabundo Martí (FMLN) d’El

Salvador, que malgrat realitzar la seva lluita política en condicions més difícils de les de Nicaragua, ha aconseguit mantenir vius els seus ideals de llibertat i justícia social.

— Daniel Ortega va ser derrotat el 1990 per la pressió militar i diplomàtica dels Estats Units o pels propis errors?

— La derrota no va ser de Daniel Ortega, sinó de la revolució. Des que la camarilla fanàtica dels republicans va assolir el poder a la Casa Blanca amb Ronald Reagan, el 1981, els Estats Units van desencadenar una guerra contra Nicaragua d’una ferocitat que no té comparació a Amèrica Llatina. Durant nou anys van invertir més de 2.000 milions de dòlars per finançar, armar i entrenar les bandes de contrarevolucionaris. Amb l’ajuda d’Israel, l’administració Reagan fins i tot va recórrer al narcotràfic per obtenir els fons que li havia negat el Congrés. Tanmateix, l’FSLN va cometre errors que van contribuir a la derrota electoral d’Ortega enfront de Violeta Chamorro, la candidata escollida per l’ambaixada nord-americana. Entre els errors sandinistes cal destacar el creixent divorci amb els interessos de la gent i el fet d’abandonar la conducta exemplar com a principal capital moral.

— Com explica les desercions de destacats militants del Front Sandinista, com l’exvicepresident Sergio Ramírez?

— L’allunyament de Ramírez no és el més significatiu. Després de la derrota electoral de 1990 hi ha una lluita pel control de l’FSLN entre dues tendències ideològiques: la d’esquerra revolucionària, que encapçalava Daniel Ortega, i la socialdemòcrata, de Ramírez i el general retirat Humberto Ortega. El 1994, en el segon congrés, la tendència d’esquerra guanya la majoria i Ramírez prefereix marxar, emparat per un significatiu grup d’exalts càrrecs del Govern dels vuitanta. Arran de la derrota de 1996, Ortega decideix abandonar els postulats d’esquerra, pacta amb el germà Humberto i dóna un gir cap a la dreta, per defensar les mateixes idees de Ramírez. Per això, molts dels que van marxar amb Ramírez han tornat al partit

dades destacava pel carisma sinó pel que representava: Ortega, la continuïtat d’un sandinisme sense gaires idees i assetjat pels EUA, i Chamorro, la recuperació de l’ordre liberal i el restabliment de l’aliança amb Washington. I la por a més anys de guerra i de privacions va ser determinant en la victòria de Chamorro.

Els sandinistes van acceptar la derrota, inesperada. Però en lloc de reflexionar sobre els errors comesos, perquè en van cometre, es van dedicar a barallar-se i a defensar les parcel·les de poder, importants en l’exèrcit que manava el general Humberto Ortega, mentre que molts alts càrrecs saquejaven els béns de l’estat, en

un vergonyós fet conegut per “*la pinata*”. Després de la presidència de Chamorro, més conciliadora del que es preveia, es van accentuar les reformes neoliberals per eliminar qualsevol rastre del pas dels sandinistes pel Govern. El liberal Arnoldo Alemán, que va derrotar Ortega el 1996, va ser l’encarregat de privatitzar les empreses estatals, acomiadar

milers de funcionaris i acabar amb la reforma agrària, unes mesures exigides pels organismes internacionals de crèdit i una oligarquia financera que treia pit.

Tanmateix, la recepta neoliberal, acceptada fins i tot per un FSLN sotmès al dictat de Daniel Ortega, no semblen haver solucionat els greus problemes estructurals de Nicaragua. A diferència de

Els sandinistes acceptaren la derrota, però en lloc de reflexionar sobre els errors, es van dedicar a barallar-se

i ara són aliats d'Ortega. Com a resultat del gir cap a la dreta, els germans Ortega purguen els elements d'esquerra revolucionària i tots els que expressen la seva convicció que Daniel Ortega no ha de tornar a ser candidat presidencial. Uns fets que ha afeblit el partit: l'FSLN tenia l'any 1994 105.000 afiliats a Managua, i el febrer de 2004 solament van participar 21.150 persones en les primàries.

—Pot tornar el sandinisme al poder?

—Daniel Ortega i l'FSLN ja no representen el sandinisme com a projecte polític i com a ideologia. Malgrat tot, l'FSLN té l'oportunitat de guanyar les eleccions general de 2006, més pel cansament del poble davant l'a-

pliació per tres governs de receptes neoliberals que no pas per les seves propostes alternatives. Això no obstant, difícilment guanyarà si Ortega és el seu candidat. És un fet irrefutable que Daniel conserva el liderat en l'electoral sandinista, però això no és suficient per guanyar eleccions. L'FSLN necessita atrapar amb idees originals el segment de la població, que es calcula en el 40%, que no milita ni s'adscriu a la dreta o en el sandinisme. I per a aquest segment Daniel no solament representa el bo de l'època revolucionària (reforma agrària, salut i educació gratuïtes), sinó també el dolent (guerra, racionament, servei militar obligatori).

—Però sembla que Daniel Ortega està decidit a repetir...

William Grigsby assegura que "l'FSLN té l'oportunitat de guanyar les eleccions generals de 2006, més pel cansament del poble després de tres governs neoliberals que no pas per les seves propostes alternatives".

—Sí. I les concessions polítiques, la seva renúncia de les idees revolucionàries i els pactes amb la dreta més corrupta són accions dirigides a aconseguir el suport de la classe empresarial i a impedir clarament que els Estats Units vetin la seva candidatura.

—El sandinisme no es veu representat amb Ortega?

—El sandinisme com a projecte de societat i ideologia no compta en aquest moment amb un instrument polític: està per reconstruir com a partit d'esquerra revolucionària i alternatiu al sistema capitalista neoliberal.

Antoni Castel

Chamorro, respectat tant pels liberals com pels sandinistes, Alemán va deixar la presidència per la porta falsa, acusat d'haver robat milions de dòlars.

En les següents eleccions, el novembre de 2001, Ortega va tornar a perdre, aquest cop enfront d'Enrique Bolanos, un home de negocis que feia de la lluita contra la corrupció una de les prioritats.

I va complir la promesa: no va moure un dit perquè Alemán, que conservava molt poder en el propi Partit Liberal Constitucional (PLC), fos jutjat i més tard condemnat a vint anys de presó pel president que es va dedicar al lladronici, com les millors èpoques de Somoza.

Al Front Sandinista, el va tornar a perjudicar la imatge de ser un partit dividit,

incapaç de superar les diferències personals, i presentar un candidat, Ortega, que vint anys després encara s'associava a la guerra i a les penúries. Alhora, l'FSLN es consolidava com a principal formació opositora, amb una forta implantació en les zones rurals, castigades per la política neoliberal, la baixada del preu del cafè en el mercat mundial i el pas de l'huracà Mitch, el 1998. Una popularitat que va quedar palesa en les eleccions municipals de 2000, en què l'FSLN es va fer amb bona part de les alcaldies, entre les quals, la de Managua.

Antoni Castel

Al Front Sandinista, el va perjudicar la imatge de ser un partit dividit, incapaç de superar les diferències personals